

Nr 6.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.; given Stockholms slott den 19 december 1941.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementensärenden för denna dag samt Kungl. Maj:ts och kyrkomötets däri omförmälda skrivelser vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Förslag

till

Lag

med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden äger Konungen, när riksdagen ej är samlad, förordna, att bestämmelserna i 2—13 §§ skola tillämpas; dock må sådant förordnande ej meddelas med mindre Konungen låtit riksdagskallelse utgå eller riksdagen ändock skall sammanträda inom trettio dagar. Varder ej meddelat förordnande av nästföljande riksdag inom trettio dagar från riksdagens början gillat, skall detsamma efter utgången av nämnda tid upphöra att lända till efterrättelse.

Prövas under tid, då riksdagen är samlad, förhållanden vara för handen, som avses i första stycket, äger Konungen med riksdagens samtycke meddela förordnande, som där avses.

Under tid, då förordnande, som nu sagts, är i kraft, gälla icke i lag eller författning meddelade stadganden i den mån de strida mot vad enligt förordnandet blivit bestämt.

Denna lag äger ej tillämpning beträffande riksdagen eller allmänna kyrkomötet, deras avdelningar, utskott, nämnder, deputerade, revisorer, ombudsmän och verk eller i fråga om krigsdomstolar eller myndigheter, som avses i lagen med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., eller beträffande mål eller ärende, varom stadgats i sistnämnda lag eller lagen med särskilda bestämmelser angående patent vid krig eller krigsfara m. m.

Med den begränsning, som framgår av näst föregående stycke, förstås i denna lag

med statsmyndighet: alla till statens förvaltning hörande myndigheter och inrättningar, nämnder, kommissioner och kommittéer; samt

med kommunalmyndighet: alla till kommunal styrelse eller förvaltning hörande stämmor och representationer, myndigheter, styrelser, kollegier, nämnder, råd, kommissioner, revisorer, utskott och kommittéer jämte underlydande verk och inrättningar.

2 §.

Då det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna,

1. att uppgift, som tillkommer Konungen, skall i fråga om visst slag av mål eller ärenden övertagas av underordnad myndighet;

2. att de uppgifter, som tillkomma viss statsmyndighet, skola helt eller delvis övertagas av annan statsmyndighet eller av kommunalmyndighet eller att i fråga om visst slag av mål eller ärenden talan mot statsmyndighets beslut icke må fullföljas;

3. att de uppgifter, som tillkomma viss kommunalmyndighet, skola helt eller delvis övertagas av annan kommunalmyndighet i samma kommun eller, om hinder härför möter, av statsmyndighet eller av kommunalmyndighet i annan kommun;

4. att i fall, då enligt lag eller författning suppleanter skola utses till visst antal, sådana må utses till visst större antal;

5. att myndighet må hava sin verksamhet helt eller delvis förlagd till annan ort än den, där verksamheten eljest skall utövas; samt

6. att myndighet må fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter eller i annan ordning än eljest är stadgat.

I den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, må Konungen ock bestämma, att befattningshavare i statens tjänst skall tjänstgöra i annan statlig befattning än den han innehar eller i kommunal befattning.

3 §.

Då det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna om anstånd med val av ledamot i kommunal representation eller innehavare av annat allmänt uppdrag så ock föreskriva den jämkning av valperiodens längd, som därav må påkallas. Har på grund av sådant förordnande eller eljest val ej hållits, skall den tidigare valde, ehuru den tid utgått för vilken han valts, kvarstå i uppdraget, till dess annan valts och har att tillträda uppdraget.

Bestämmelserna i första stycket skola äga motsvarande tillämpning i fråga om innehavare av allmänt uppdrag, vilken skall tillsättas för viss tid i annan ordning än genom val.

Vad i lag eller författning är stadgat därom, att kvinna eller den, som redan innehaft uppdrag viss tid eller uppnått viss ålder, må avsäga sig uppdrag, äge ej tillämpning; dock vare den som fyllt sjuttio år ej skyldig att mottaga uppdrag eller kvarstå däri.

4 §.

Är i lag eller författning föreskrivet, att sammanträde eller förrättning skall hållas eller annan sådan uppgift skall fullgöras inom viss tid, äger Konungen i den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, förordna om jämkning av sådan tid.

Kan på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, visst sammanträde eller viss annan åtgärd, som myndighet har att företaga, icke utan väsentlig olägenhet äga rum å det ställe, som i lag eller författning är föreskrivet, må bestämmas annat ställe, som finnes lämpligt.

5 §.

Är i fråga om mål eller ärende i lag eller författning föreskrivet, att myndighet skall höras eller eljest viss utredning skall förebringas eller att återförvisning skall äga rum, och finnes på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, åtgärden vara förenad med väsentlig olägenhet, äge myndigheten i stället i annan ordning föranstalta om den utredning, som må erfordras, eller, då fråga är om återförvisning, utan sådan fortsätta handläggningen.

6 §.

Behandling av mål eller ärende, som angår part tillkommande rättighet eller förmån eller honom åliggande skyldighet eller bestraffning, skall av myndighet förklaras skola anstå, om anledning är att antaga, att på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, part är ur stånd att bevaka sin talan eller hinder eljest möter för utredningen. Finnes frågan kunna nöjaktigt utredas, må dock målet eller ärendet handläggas och avgöras, om det för part är av synnerlig vikt eller eljest särskilda skäl föranleda därtill.

7 §.

Har med behandling av mål eller ärende enligt 6 § förklarats skola anstå, skall det återupptagas till handläggning, så snart hinder enligt nämnda paragraf ej längre föreligger eller förhållande inträtt, som enligt samma paragraf skulle påkallat fortsatt handläggning.

8 §.

Är enligt lag eller författning med underlåtenhet av part eller annan att fullgöra vad myndighet förelagt honom för måls eller ärendes handläggning förenad påföljd av talans avvisande eller ogillande eller av böter, vite eller hämtning och har han på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet, skall underlåtenheten icke leda till sådan påföljd för honom. Är ej för myndigheten känt, huruvida han sålunda haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet, skall upplysning därom inhämtas genom myndighetens försorg.

9 §.

Konungen äger, i den mån det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, förordna om förlängning av den tid, inom vilken besvär skola anföras eller annan åtgärd för fullföljande av talan mot myndighets beslut skall äga rum. Under förutsättning som nyss sagts äger

Konungen tillika förordna, att vad i lag eller författning finnes stadgat om skyldighet att göra anmälan om fullföljande av talan hos annan myndighet än den, hos vilken besvär skola ingivas, icke skall äga tillämpning.

Har för fullföljande av talan mot beslut, som utan hinder av sådan talan skall lända till efterrättelse, besvärslaga ingivits eller annan åtgärd företagits efter utgången av den därför bestämda tiden, skall åtgärden dock anses hava skett i rätt tid, om den myndighet, där talan skall fullföljas, finner att klaganden på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet.

Är i lag eller författning föreskrivet, att besvärslaga skall ingivas till annan myndighet än den, som har att pröva den fullföljda talan, må inlagan i stället med laga verkan ingivas till sistnämnda myndighet.

Vad i lag eller författning är stadgat därom att handling skall ingivas före visst klockslag å dagen äge ej tillämpning.

Beträffande fullföljande eller bevakande av talan hos domstol eller annan myndighet, som avses i lagen med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m., skola föreskrifterna i nämnda lag äga tillämpning.

10 §.

Då det i annat fall än i 9 § sägs finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, äger Konungen förordna om förlängning av sådan i lag eller författning föreskriven tid, inom vilken någon har att för bevakande av honom tillkommande rättighet eller förmån eller fullgörande av honom åliggande skyldighet hos myndighet göra ansökan eller anmälan eller företaga annan sådan åtgärd.

Finnes någon på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, hava varit ur stånd att inom föreskriven tid vidtaga åtgärden, må Konungen efter ansökan utsätta ny tid för åtgärden.

11 §.

Befogenhet, som enligt 2 § första stycket 2—6 eller andra stycket, 3 § första eller andra stycket, 4 § första stycket eller 10 § andra stycket tillkommer Konungen, må på uppdrag av Konungen utövas av underordnad myndighet. I trängande fall äge länsstyrelse i vad angår länet även utan sådant uppdrag, för statsförvaltningens och den kommunala verksamhetens upprätthållande, utöva befogenhet, som enligt denna lag tillkommer Konungen.

12 §.

Delgivning med den, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, skall ske genom militär myndighets försorg. Intyg av sådan myndighet gälle såsom fullt bevis, att delgivning blivit så verkställd som intyget innehåller. Avser delgivning kallelse att infinna sig inför myndighet, skall intyget tillika innehålla uppgift, huruvida den kallade på grund av sin tjänstgöring är hindrad

att inställa sig. Har delgivning verkstälts annorledes än genom militär myndighet, vare den gällande; dock må delgivning ej ske genom handlingsinförande i allmänna tidningarna eller dess fästande å den söktes husdörr och uppläsande för hans husfolk eller på annat sådant sätt.

13 §.

Är i lag eller författning föreskrivet, att sammanträde med kommunalmyndighet skall kungöras på visst sätt, äge myndigheten, om det finnes påkallat på grund av förhållanden, som avses i 1 § första stycket, besluta, att kungörandet skall ske på annat sätt, som finnes betryggande. I trängande fall må beslut därom fattas av den, som har att utfärda kallelse till sammanträdet.

14 §.

Konungen meddelar de närmare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1942.

Utan hinder av denna lag skall vad i lag är stadgat om befogenhet för Konungen att meddela bestämmelser om delgivning, genom kungörelse eller annorledes, fortfarande gälla.

I fråga om förordnande, som sägs i 2 §, meddelar Konungen närmare bestämmelser i anledning av dess upphörande. Stadgandet i 3 § första stycket andra punkten skall, sedan förordnande enligt 1 § upphört att gälla, tillämpas, till dess annan innehavare av uppdraget valts och har att tillträda uppdraget; vad nu sagts äge motsvarande tillämpning i fråga om uppdrag, som avses i 3 § andra stycket. Har med stöd av 6 § behandling av mål eller ärende förklarats skola anstå, skall beslutet fortfarande gälla, till dess det i laga ordning häves. Förordnande, som meddelats med stöd av 9 § första stycket eller 10 § första stycket, skall fortfarande tillämpas i fråga om åtgärd, för vars vidtagande tid börjat löpa före förordnandets upphörande. Har för vidtagande av åtgärd, som avses i 9 § andra, tredje eller fjärde stycket eller 10 § andra stycket, tid börjat löpa, då lagrummet ännu var tillämpligt, skall ock sagda lagrum fortfarande lända till efterrättelse.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 19 december 1941.

N ä r v a r a n d e:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQVIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman:

Genom en den 24 oktober 1941 dagtecknad skrivelse, nr 6, begärde Kungl. Maj:t kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände vid skrivelsen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. Detta förslag har av kyrkomötet lämnats utan erinran, vilket kyrkomötet till Kungl. Maj:t anmält i skrivelse den 14 november 1941, nr 3.

Föredraganden hemställer härefter, att det av kyrkomötet godkända lagförslaget måtte genom proposition föreläggas riksdagen till antagande.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Sigrid Linders.

Nr 6.

Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.; given Stockholms slott den 24 oktober 1941.

Under åberopande av bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed, jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen, inhämta kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner härvid fogade förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.¹

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *utsträckt tillämpning av lagen den 1 november 1940 (nr 923) med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.*

Föredraganden anför:

Genom proposition nr 183 till 1940 års lagtima riksdag framlades förslag till lag med särskilda bestämmelser angående domstolarna och rättegången vid krig eller krigsfara m. m. Sedan propositionen bifallits av riksdagen, utfärdades lag i ämnet den 26 april 1940 (nr 272). Denna lagstiftning, vilken var tidsbegränsad, har genom lag den 21 februari 1941 (nr 76) erhållit förlängd giltighet och gäller nu till utgången av juni 1942.

¹ Detta förslag, vilket är likalydande med det vid propositionen fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Då en motsvarande lagstiftning uppenbarligen var erforderlig beträffande förvaltningsdomstolarnas och förvaltningsmyndigheternas verksamhet, tillkallades, efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 19 april 1940, särskilda sakkunniga för att verkställa utredning och utarbeta förslag i ämnet. De sakkunniga avgåvo den 14 augusti 1940 betänkande med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. (statens offentl. utredn. 1940: 23). Förslaget framlades för 1940 års urtima riksdag (proposition nr 30). Sedan riksdagen (skrivelse nr 49) på hemställan av tredje särskilda utskottet (utlåtande nr 10) bifallit propositionen, utfärdades den 1 november 1940 förut omnämnda lag, vilken gäller till och med den 31 mars 1942.

Denna lag äger enligt 1 § ej tillämpning beträffande bland annat riksdagen eller allmänna kyrkomötet eller de kyrkliga myndigheterna och deras verksamhet, i den mån för bestämmelse därom erfordras samtycke av allmänt kyrkomöte.

De sakkunniga framhöllo i sitt betänkande, att en utredning rörande de särskilda bestämmelser, som kunde bli erforderliga i fråga om riksdagen och allmänna kyrkomötet, fölle utanför deras uppdrag. Såsom skäl för den nyss angivna begränsningen i fråga om vissa kyrkliga myndigheter anfördes, att möjligheten att genomföra de föreslagna bestämmelserna icke borde bero av den tid, då allmänt kyrkomöte kunde komma att hållas.

Då beträffande kyrkliga myndigheter och deras verksamhet undantag gjorts endast i den mån för bestämmelse därom erfordras samtycke av allmänt kyrkomöte, följer härav, såsom de sakkunniga framhållit, att lagen blir tillämplig exempelvis i fråga om den verksamhet, som ankommer på prästerliga tjänstemän enligt mantalsskrivningsförordningen. Även den kyrkliga kommunala förvaltningen faller under lagens bestämmelser. Däremot kunna icke ändringar i fråga om domkapitlens organisation genomföras med stöd av lagen. Enligt de sakkunnigas mening torde detsamma gälla även vad angår stiftsnämnd och boställsnämnd, rörande vilka myndigheter bestämmelser meddelats genom författning, som tillkommit med kyrkomötets samtycke.

I propositionen till 1940 års urtima riksdag uttalade jag, att förslag rörande upphävande av den nämnda begränsningen rörande kyrkliga myndigheter torde böra föreläggas nästa allmänna kyrkomöte. Då kyrkomöte skall äga rum innevarande höst, torde denna fråga nu böra upptagas till övervägande.

Till en början må en redogörelse lämnas för det huvudsakliga innehållet i förevarande lagstiftning.

Huvudbestämmelserna i lagen (2—13 §§) skola äga tillämpning, när Kungl. Maj:t vid krig eller krigsfara, vari riket befinner sig, eller eljest under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden förordnat därom (1 §). Under tid, då riksdagen är samlad, äger Kungl. Maj:t endast med riksdagens samtycke meddela sådant förordnande. Därjämte erfordras emellertid för tillämpning

av vissa bestämmelser i lagen särskilda förordnanden, vilka kunna meddelas av Kungl. Maj:t eller, under närmare angivna förutsättningar (11 §), av underordnad myndighet.

Genom lagen erhåller Kungl. Maj:t vidsträckt befogenhet att förordna om ändringar i olika hänseenden beträffande den statliga och kommunala förvaltningsapparaten. Sålunda skall, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, ändring kunna ske i fördelningen av arbetsuppgifter mellan olika myndigheter. Uppgift som tillkommer Kungl. Maj:t skall i fråga om visst slag av mål eller ärenden kunna överlämnas till underordnad myndighet (2 § första stycket 1). Uppgifter som ankomma på viss statsmyndighet skola kunna överlämnas till annan statsmyndighet eller till kommunalmyndighet, och vidare skall kunna förordnas, att i fråga om visst slag av mål eller ärenden talan mot statsmyndighets beslut icke må fullföljas (2 § första stycket 2). Uppgifter som åligga viss kommunalmyndighet skola kunna överlämnas till annan kommunalmyndighet i samma kommun eller, om hinder härför möter, till statsmyndighet eller till kommunalmyndighet i annan kommun (2 § första stycket 3). Bestämmelser skola vidare kunna meddelas därom, att suppleanter få utses till större antal än eljest är medgivet, att myndighet må ha sin verksamhet helt eller delvis förlagd till annan ort än den, där verksamheten eljest skall utövas, samt att myndighet må fatta beslut i annan sammansättning eller med mindre antal ledamöter eller i annan ordning än eljest är stadgat (2 § första stycket 4—6). Slutligen skola statstjänstemän kunna åläggas att tjänstgöra i annan statlig befattning än den de inneha eller i kommunal befattning (2 § andra stycket).

Lagen upptager också bestämmelser, som möjliggöra förordnande om visst anstånd med val av ledamot i kommunal representation eller innehavare av annat allmänt uppdrag (3 §). Har på grund av sådant förordnande eller eljest val ej hållits, skall den tidigare valde alltjämt kvarstå i uppdraget. Nu omnämnda bestämmelser skola äga motsvarande tillämpning i fråga om innehavare av allmänt uppdrag, vilken skall tillsättas för viss tid i annan ordning än genom val. I anslutning härtill vidgas skyldigheten för enskilda att åtaga sig allmänt uppdrag eller kvarstå däri. Sålunda skola bestämmelser i lag eller författning därom, att kvinna eller den som redan innehaft uppdrag viss tid eller uppnått viss ålder må avsäga sig uppdrag, icke äga tillämpning. Den som fyllt sjuttio år skall emellertid ej vara skyldig att mottaga uppdrag eller kvarstå däri.

De hittills nämnda bestämmelserna avse, som redan antytts, närmast att bereda utväg för förvaltningens upprätthållande under olika situationer. Samma syfte tillgodoses i viss mån genom andra bestämmelser i lagen (4 och 5 §§), vilka emellertid även kunna sägas vara särskilt ägnade att bereda förvaltningsmyndigheterna lättnad i deras verksamhet. Sålunda kan jämkning ske i fråga om tidsbestämmelser, som äro i lag eller författning stadgade för hållande av sammanträde eller förrättning eller fullgörande av annan sådan uppgift. Vidare får sammanträde eller annan åtgärd, som myndighet har att företaga, äga rum å annat ställe än som i lag eller författning

är föreskrivet, om detta skulle vara påkallat av krigsförhållanden (4 §). Vissa lagar och författningar innehålla stadganden i fråga om förvaltningsärendens handläggning av innebörd, att myndighet skall höras eller viss annan utredning förebringas eller att under vissa förutsättningar återförvisning skall äga rum. Om sålunda föreskriven åtgärd på grund av krigsförhållanden skulle vara förenad med väsentlig olägenhet, skall myndigheten i stället kunna föranstalta om erforderlig utredning i annan ordning eller, då fråga är om återförvisning, utan sådan fortsätta handläggningen (5 §).

Lagen upptager även bestämmelser till skydd för dem, som på grund av krigsförhållanden äro hindrade att tillvarataga sina intressen i mål eller ärenden hos förvaltningsmyndigheterna. Sålunda skall med behandling av mål eller ärende angående part tillkommande rättighet eller förmån eller honom åliggande skyldighet anstå, om anledning är att antaga, att på grund av krigsförhållanden part är ur stånd att bevaka sin talan eller hinder eljest möter för utredningen. Handläggningen skall dock under vissa villkor kunna fortsättas och avslutas. En allmän förutsättning härför är att frågan kan nöjaktigt utredas. Som ytterligare villkor gäller att handläggningens fortsättande är av synnerlig vikt för part eller eljest påkallas av särskilda skäl (6 §). Vidare finnas bestämmelser, enligt vilka vissa påföljder, som äro förenade med underlåtenhet av part eller annan att fullgöra vad myndighet förelagt honom för måls eller ärendes handläggning, icke skola tillämpas, om han för underlåtenhet att efterkomma föreläggandet haft giltig ursäkt, som har sin grund i krigsförhållanden. När det ej är för myndigheten känt, huruvida giltig ursäkt sålunda förelagat, skall det åligga myndigheten att inhämta upplysning därom (8 §).

Bland övriga bestämmelser till lättnad för parter må nämnas att Kungl. Maj:t skall äga förordna om förlängning av fullföljdstider (9 § första stycket) ävensom av vissa andra i lag eller författning föreskrivna tider för bevakande av rättighet eller förmån, som tillkommer någon, eller fullgörande av skyldighet, som åligger någon (10 § första stycket). Vidare skall i och med att lagen sättes i tillämpning gälla, att i vissa fall part, som på grund av krigsförhållanden varit hindrad att iakttaga stadgad fullföljdstid, skall vid prövning, huruvida talan fullföljts i rätt tid, kunna tillgodoräknas den tid han sålunda varit hindrad (9 § andra stycket), att part skall med laga verkan kunna ingiva besvärslaga till den myndighet, som har att pröva den fullföljda talan, utan hinder av föreskrift i lag eller författning, att inlagan skall ingivas till annan myndighet (9 § tredje stycket), samt att vad i lag eller författning är stadgat därom att handling skall ingivas före visst klockslag å dagen ej skall äga tillämpning (9 § fjärde stycket).

I fråga om delgivning med den, som fullgör tjänstgöring vid krigsmakten, innehåller lagen särskilda bestämmelser. För delgivning skall som regel anlitas militär myndighet (12 §). Slutligen lämnas föreskrifter (13 §), som möjliggöra förenklingar i fråga om kungörandet av kommunalmyndighets sammanträden. Då det finnes påkallat av krigsförhållanden, skall myndigheten äga besluta, att kungörandet skall ske på annat sätt än vad i lag eller för-

fattning är föreskrivet. I trängande fall kan sådant beslut fattas av den, som har att utfärda kallelse till sammanträdet.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen innehåller lagen huvudsakligen föreskrifter rörande förvaltningsmyndigheternas organisation och om förfarandet hos dessa myndigheter.

Behov av i huvudsak motsvarande bestämmelser gör sig gällande även i fråga om de kyrkliga förvaltningsorgan, som för närvarande äro undantagna, exempelvis domkapitel.

Till närmare belysning av vissa kyrkliga myndigheters arbetsuppgifter, organisation m. m. må en kort redogörelse härför lämnas.

Enligt lagen den 13 november 1936 om domkapitel åligger det domkapitel bland annat att ha inseende över prästerskapets ämbetsförvaltning och leverne samt att fullgöra de särskilda åligganden med avseende å stiftets kyrkliga angelägenheter och undervisningsväsendet, som enligt lag eller eljest ankommer på domkapitlet. Här åsyftas exempelvis de arbetsuppgifter, som tillagts domkapitel enligt lagen den 6 juni 1930 om församlingsstyrelse, lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster samt förordningen den 3 december 1915 angående kyrkoböckers förande. Domkapitel är laga domstol i fråga om vissa ämbetsbrott av präster.

Domkapitel i stift består i regel av följande ledamöter, nämligen biskopen ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet, en av Konungen för sex år i sänder bland stiftets kyrkoherdar förordnad ledamot, en av stiftets präster för viss tid vald präst, som innehar ordinarie prästerlig tjänst i stiftet, en av ombud för pastoraten i stiftet för sex år vald lekman, som ådagalagt nit och insikt i det kyrkliga församlingslivet, en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad, i allmänna värv förfaren lekman, en av Konungen efter förslag av domkapitlet för sex år i sänder förordnad ledamot, som äger särskild sakkunskap på folkundervisningens område, ävensom, i stift varest teologisk fakultet finnes, två av fakulteten inom denna för två år i sänder valda professorer. I fråga om Stockholms domkapitel gälla för närvarande vissa avvikande bestämmelser. Vid handläggning av rättegångsmål skall stiftssekreteraren ha säte och stämma i domkapitlet.

För envar av de ledamöter, som förordnas av Konungen efter förslag av domkapitlet eller tillsättas genom val, skall utses en suppleant.

För beslutförhet i domkapitel erfordras, att minst fem ledamöter äro tillstädes. Domkapitlet är emellertid behörigt att fatta beslut, även om endast fyra ledamöter äro närvarande, under förutsättning att alla äro ense om slutet. Biskopen med stiftssekreteraren som föredragande äger på domkapitlets vägnar fullgöra sådana till domkapitlets befattning hörande åligganden, vilka avse ringare ärenden eller ärenden, som kräva särskild skyndsamhet och ej äro av den betydenhet, att de ändock böra anses påkalla handläggning i domkapitlet.

Beträffande klagan över domkapitels beslut finnas bestämmelser i ett flertal

lagar och författningar. I den mån besvärsrätten icke blivit särskilt reglerad för vissa mål och ärenden gälla bestämmelserna i kungl. cirkulärbrevet den 2 november 1791 angående anslag av konsistoriernas utslag och anvisningar till underdåniga besvärers anförande. Enligt detta cirkulär må besvär över domkapitlets utslag anföras hos Kungl. Maj:t inom viss tid från det utslaget gavs. Inom samma tid skall hos domkapitlet göras anmälan, att talan kommer att fullföljas, och inom viss tid från fataliedagen hos Kungl. Maj:t skall till domkapitlet ingivas bevis från vederbörande departement om att besvärerna dit inkommit. I vissa mål skola besvär över domkapitlets beslut ingivas till domkapitlet, som har att efter viss utredning med eget utlåtande överlämna handlingarna till den myndighet som skall pröva besvärerna. Dylika bestämmelser finnas exempelvis i 44 § i 1934 års lag om tillsättning av prästerliga tjänster samt i § 45 i 1915 års kyrkobokföringsförfordning.

Domkapitlet ha av ålder utövat dömande verksamhet. Enligt lagen den 8 mars 1889 om straff för ämbetsbrott av präst och om laga domstol i sådana mål har domkapitlet att döma över vissa ämbetsbrott av präst. Över biskop utövas dock domsrätten i dessa fall omedelbart av hovrätt. De straff, vilka kunna ådömas av domkapitlet, äro enligt denna lag varning, suspension och avsättning. Bestämmelser om rättegången vid domkapitlet finnas dels i förordningen den 11 februari 1687 huru med rättegång uti domkapitlet förhållas skall och dels i vissa senare utfärdade föreskrifter. Rättegångsordningen vid domkapitlet företer åtskilliga avvikelser från det allmänna rättegångsförfarandet i brottmål. Enligt kungl. cirkulärbrevet den 7 december 1787 rörande de mål, som av konsistorium böra upptagas och avgöras, m. m. gäller beträffande fullföljd av talan mot domkapitlets utslag i rättegångsmål, att besvär skola anföras hos vederbörande hovrätt inom viss tid från det parterna bevisligen erhållit del av utslaget. Delgivningen skall, då parterna ej äro närvarande vid utslagets meddelande, ske genom länsstyrelsen. Genom förordningen den 29 juli 1812 angående åtskilliga omständigheter, som böra iakttagas vid ändrings sökande i konsistoriernas utslag, har föreskrivits skyldighet för part, som vill överklaga domkapitels utslag i mål av ifrågasvarande art, att, vid äventyr av talans förlust, hos domkapitlet dels inom besvärstiden göra anmälan om de tilltänkta besvärerna och dels därefter inom viss tid styrka, att han ingivit besvär. Motsvarande skyldighet föreligger beträffande fullföljd av talan mot hovrätts utslag i mål från domkapitel.

Närmare bestämmelser om boställsnämnd och stiftsnämnd finnas i eklestastiska boställsordningen den 30 augusti 1932. Enligt denna författning ha boställsnämnd och stiftsnämnd att öva uppsikt över pastorats boställsfovaltning.

Boställsnämnd skall bestå av tre i orten boende, i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män. Två ledamöter jämte lika antal ersättare utses för tre år åt gången, den ene, tillika ordförande, av länsstyrelsen och den andre av stiftsnämnden. Såsom tredje ledamot i boställsnämnden inträder en av dem, vilka till ett antal av en för varje till tjänst-

göringsområdet hörande pastorat jämte ersättare skola pastoratsvis, likaledes för tre år, utses för tjänstgöring i boställsnämnden. Boställsnämnds tjänstgöringsområde bestämmes av Konungen. Boställsnämnden har att meddela föreskrifter angående prästgårds anordnande och löneboställes bebyggande samt att öva tillsyn å prästgårds och löneboställes hävd till hus och jord. Över boställsnämnds beslut må pastorat ävensom, där beslutet rör tjänstnehavare eller arrendator, denne föra klagan genom besvär hos stiftsnämnden.

Enligt ecklesiastika boställsordningen skall i varje stift finnas en stiftsnämnd, bestående av fem ledamöter. Tre ledamöter jämte en ersättare för envar av dem utses för tre år åt gången av Konungen. Två ledamöter jämte en ersättare för envar av dem väljas av domkapitlet, likaledes för tre år åt gången.

Närmare föreskrifter angående stiftsnämnds verksamhet ha av Kungl. Maj:t meddelats genom instruktion den 16 september 1932 (nr 425) för stiftsnämnd och stiftsjägmästare. Enligt denna åligger det stiftsnämnd att i enlighet med därom i lag eller annan författning givna föreskrifter ha in-seende och vård över ecklesiastik boställsjord samt övrig till kyrkliga behov och ändamål avsedd fast egendom inom stiftet, taga befattning med in- och utbetalningar för kyrkofondens räkning samt därmed sammanhängande ärenden ävensom ombesörja annan uppbörd av kyrkliga medel inom stiftet. Jämlikt ecklesiastika boställsordningen ankommer det på stiftsnämnd att bland annat upprätta hushållningsplan för löneboställes skog samt förvalta alltmänt kyrkohemman för kyrkofondens räkning.

Bestämmelser om besvärsrätt rörande stiftsnämnds beslut i olika mål och ärenden finnas i flera författningar, såsom ecklesiastika boställsordningen, instruktionen för stiftsnämnd samt lagen den 30 augusti 1932 om kyrkofond. Enligt de tre nämnda författningarna skall talan mot stiftsnämnds beslut föras hos Konungen.

*Departements-
chefen.*

Lagen med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m. torde, i överensstämmelse med vad som förutsatts vid lagens tillkomst, böra utsträckas till att avse även de kyrkliga myndigheter, som för närvarande icke omfattas av densamma. Det allmänna kyrkomötet torde emellertid, i likhet med riksdagen, fortfarande böra undantagas. Lagen bör omfatta domkapitlet även i deras egenskap av laga domstolar i vissa rättegångsmål. Den särskilda rättegångslagen, vilken tillkommit utan kyrkomötets medverkan, kan icke anses vara tillämplig å domkapitel.

De särskilda bestämmelserna i förstnämnda lag torde i allt väsentligt vara ägnade att möjliggöra en tillfredsställande reglering av de spörsmål, som under utomordentliga förhållanden kunna uppstå med avseende å de kyrkliga myndigheterna och deras verksamhet. Några större ändringar i eller tillägg till lagen torde därför icke påkallas i anledning av den nu ifrågasatta utvidgningen.

Stadgandena i 2 § bereda bland annat möjlighet att vid behov låta viss myndighet övertaga de arbetsuppgifter, som eljest ankomma på annan myndighet, samt att låta myndighet fatta beslut med mindre antal ledamöter än eljest är stadgat. Vad angår de kyrkliga förvaltningsorganen kan det, såsom framhölls under förarbetena till lagstiftningen, visa sig nödvändigt att låta domkapitel och stiftsnämnder övertaga de befogenheter som tillkomma annan sådan myndighet, som är urståndsatt att fungera. En centralisering av den kyrkliga förvaltningen i stiftet kan även framstå såsom önskvärd. Det kan sålunda i vissa fall visa sig vara lämpligt att låta domkapitel ombesörja arbetsuppgifter, som ankomma på stiftsnämnd. Vidare kan det av förhållandena bliva påkallat att låta domkapitlets ordförande fatta beslut å domkapitlets vägnar i större omfattning än som för närvarande är medgivet. Kungl. Maj:t bör i fall av behov kunna ålägga präst att tjänstgöra i annan befattning än den han innehar. Även bestämmelserna i 3 § kunna vara av betydelse på det kyrkliga förvaltningsområdet. Kungl. Maj:t bör sålunda kunna förordna om skyldighet för ledamöter av domkapitel, stiftsnämnder och boställsnämnder att bestrida uppdraget utan hinder av att den tid, för vilken de utsetts, gått till ända. Bestämmelser om fatalietider finnas, såsom framhållits i den förut lämnade redogörelsen, i åtskilliga författningar av kyrkorättslig karaktär, t. ex. i 7 § lagen om domkapitel, 57 och 58 §§ ecklesiastiska boställsordningen, 13 § lagen om kyrkofond samt 34 och 44 §§ lagen om tillsättning av prästerliga tjänster. En förlängning av dessa och andra fatalietider kan bliva erforderlig och bör kunna ske med stöd av 9 § i lagen. Även flertalet övriga bestämmelser i lagen kunna komma att få betydelse även i fråga om de kyrkliga organen.

Vissa mindre jämkningar i lagens bestämmelser torde emellertid i detta sammanhang kunna ifrågasättas.

Enligt 6 § skall behandling av mål eller ärende, som angår part tillkommande rättighet eller förmån eller honom åliggande skyldighet, av myndighet förklaras skola anstå, om part är ur stånd att bevaka sin talan eller eljest hinder möter för utredningen. Detta stadgande synes böra avse även det fall att fråga är om bestraffning. Då ordalydelsen kan giva anledning till tvekan rörande bestämmelsens räckvidd härutinnan, torde stadgandet böra förtydligas i detta avseende. Denna paragraf blir därefter otvetydigt tillämplig ifråga om rättegång inför domkapitel samt vid exempelvis sådant disciplinärt bestraffningsförfarande, som omförmäles i 10 § utsökningslagen.

Enligt 9 § första stycket äger Konungen förordna om förlängning av den tid, inom vilken besvär skola anföras eller annan åtgärd för fullföljande av talan mot myndighets beslut skall äga rum. Jämlikt förordningen den 29 juli 1812, som omnämns i det föregående, föreligger skyldighet för part i vissa fall — vid äventyr av talans förlust — att hos domkapitlet göra anmälan om tillämnade och fullföljda besvär. Med stöd av nämnda stadgande i lagen kan Kungl. Maj:t förordna om förlängning av den tid inom vilken sådan anmälningsplikt skall fullgöras. Möjlighet synes emellertid böra fin-

nas att helt befria från denna skyldighet, som under de förhållanden som avses i lagen kan bliva betungande för den ändringssökande. Såsom nyss nämnts är den förenad med en så allvarlig påföljd som talans förlust. I 9 § första stycket torde därför böra upptagas ett stadgande som möjliggör eftergivande av anmälningsskyldighet i detta och liknande fall, då så utan olägenhet synes kunna ske. I anslutning härtill må framhållas, att tredje stycket i denna paragraf innebär ett längre gående ingripande i besvärordningen. Enligt detta stadgande må besvärslaga ingivas till den myndighet, som har att pröva den fullföljda talan, utan hinder av föreskrift i lag eller författning, att besvären skola ingivas till annan myndighet. Vidare må anmärkas, att i det betänkande (statens offentl. utredn. 1935:31), som låg till grund för 1936 års lagstiftning om domkapitlen, föreslogs att 1812 års förordning skulle upphävas, då den icke syntes vara av behovet påkallad.

I betänkandet angående förevarande lagstiftning erinrades om att klagan över förvaltningsmyndighets beslut i vissa fall skall föras hos domstol. Såsom de sakkunniga anfört skall i sådant fall förlängning av fullföljdstider ske med stöd av 10 § särskilda rättegångslagen. Detta bör naturligen gälla även beträffande klagan över domkapitlets utslag i rättegångsmål. Den i nyssnämnda paragraf stadgade möjligheten att med posten insända besvär, vartill motsvarighet ej ansetts behöva upptagas i lagen angående stats- och kommunalmyndigheterna, är av praktisk betydelse beträffande överklagande av domkapitlets utslag angående ansvar. I förtydligande syfte och då tvekan kan råda, huruvida rättegångslagens bestämmelser äro tillämpliga beträffande fullföljd av talan mot domkapitels utslag i rättegångsmål, torde i 9 § av nu förevarande lag böra upptagas ett stadgande, att beträffande fullföljande eller bevakande av talan hos domstol eller annan myndighet, som avses i rättegångslagen, föreskrifterna i sistnämnda lag skola äga tillämpning.

Med hänsyn till att kyrkomötets samtycke till ifrågavarande lagstiftning kräves, därest densamma, såsom föreslagits, skall avse även de för närvarande undantagna kyrkliga myndigheterna, torde det vara lämpligt att upptaga den gällande lagens bestämmelser med de ifrågasatta jämkningarna i en ny lag, vilken bör träda i kraft den 1 april 1942, då den nuvarande lagen upphör att äga giltighet. Den nya lagen synes böra gälla tills vidare. Skulle lagstiftningen bliva tidsbegränsad, kunde betydande svårigheter uppstå att erhålla erforderlig medverkan av kyrkomötet till eventuella prolongeringar. Lagen bör upphävas då något behov av densamma icke längre kan väntas föreligga.

I den nya lagen torde böra upptagas samma övergångsbestämmelser som i den nu gällande med undantag av stadgandet i första stycket andra punkten, som föranletts av den nuvarande lagens tidsbegränsade karaktär.

I anslutning till vad sålunda anförts har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Föredraganden hemställer, att lagrådets utlåtande över ifrågavarande lagförslag, av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar¹, måtte för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas genom utdrag av protokollet.

Denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Stefan Stiernstedt.

Utdrag av protokollet, hållet i Kungl. Maj:ts lagråd den 20 oktober 1941.

N ä r v a r a n d e:

justitieråden FORSSMAN,
BELLINDER,
regeringsrådet LUNDEVALL,
justitierådet STERZEL.

Enligt lagrådet denna dag tillhandakommet utdrag av protokoll över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 3 oktober 1941, hade Kungl. Maj:t förordnat, att lagrådets utlåtande skulle för det i § 87 regeringsformen omförmälda ändamålet inhämtas över upprättat förslag till *lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.*

Förslaget, som finnes bilagt detta protokoll, föredrogs inför lagrådet av byråchefen för lagärenden i justitiedepartementet hovrättsassessorn Gunnar Danielson.

Lagrådet lämnade förslaget utan erinran.

Ur protokollet:
G. Lindencrona.

¹ Denna bilaga, som är likalydande med det vid Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet fogade lagförslaget, har här uteslutits.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 oktober 1941.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, DOMÖ, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, lagrådets den 20 oktober 1941 avgivna utlåtande över det den 3 i samma månad till lagrådet remitterade förslaget till *lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.*

Med förmålan att lagrådet lämnat förslaget utan erinran hemställer fördraganden, att från kyrkomötet måtte jämlikt § 87 mom. 2 regeringsformen inhämtas yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner förslaget.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdna hemställer förordnar Hans Maj:t Konungen, att till kyrkomötet skall avlåtas skrivelse av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

G. Tidelius.

Kyrkomötets underdåniga skrivelse, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

T I L L K O N U N G E N.

I skrivelse till kyrkomötet den 24 oktober 1941, nr 6, har Eders Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagda utdrag av protokoll, förda i statsrådet och lagrådet, begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkände vid skrivelsen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

I ärendet har kyrkolagsutskottet avgivit betänkande, nr 2, varav tryckt exemplar här bifogas.

Under åberopande av vad utskottet i nämnda betänkande anfört får kyrkomötet förklara sig icke hava någon anledning till erinran mot det vid förevarande skrivelse fogade lagförslaget.

Stockholm den 14 november 1941.

Underdånigst
ERLING EIDEM.

G. H. Berggren.

Kyrkolagsutskottets betänkande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 6, med förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Genom en den 24 oktober 1941 dagtecknad, till kyrkolagsutskottets handläggning hänskjuten skrivelse, nr 6, har Kungl. Maj:t, under åberopande av skrivelsen bilagda utdrag av protokoll, förda i statsrådet och lagrådet, begärt kyrkomötets yttrande, huruvida kyrkomötet godkänner vid skrivelsen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser angående stats- och kommunalmyndigheterna och deras verksamhet vid krig eller krigsfara m. m.

Utskottet.

Mot ifrågavarande lagförslag, som är avsett att fylla en brist i den nu gällande fullmaktslagstiftningen, har utskottet icke funnit anledning till anmärkning. Utskottet förutsätter därvid, i avseende å tillämpningen av 2 § sista stycket, att åligganden, för vilkas utförande prästvigning kräves, såsom i fråga om sakramentsförvaltning och vigsel, icke få förrättas av person, som saknar sådan vigning, samt, i avseende å 9 § första stycket, andra punkten, att Kungl. Maj:t kommer att meddela föreskrift jämlikt 14 §, att den myndighet, hos vilken talan föres, skall underrätta den underordnade myndigheten.

Utskottet hemställer alltså,

att kyrkomötet måtte i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse, nr 6, förklara sig icke hava någon anledning till erinran mot det vid skrivelsen fogade lagförslaget.

Stockholm den 4 november 1941.